

Yitik Medeniyetlerimiz ve İslâm Medeniyetinin Yeniden İhyası*

Kur'an-ı Kerim'de yaratılış gayemizi anlatırken Yüce Rabbimiz "Allah, sizi yerden var etti ve size orayı mamur hale getirme görevi verdi." (Hud, 11/61) buyurmaktadır. Buna göre insanlığın yaratılış gayesinin başında yeryüzünü imar gelmektedir. Yine Kur'an'a göre bir diğer yaratılış gayemiz de ibadet ve kulluktur (Zariyat 51/56). İbadet ve kulluk görevini ifa edeceğimiz mekân da imar etmekle yükümlü olduğumuz yeryüzüdür.

İnsanın yaratılış gayesini bildiren bu ayetlerden ilham alan İslâm âlim ve mütefekkirleri özgün bir medeniyet tasavvuru ortaya koymuşlardır. Medeniyet konusu; varlık anlayışı, kâinat tasavvuru, insana bakış mevzularının yanı sıra aynı zamanda yeryüzünü imar ve inşa etme meselesidir. İnsanın yeryüzünü imar etmesi, umrana varması, medeniyet kurması öncelikle kendi gönül dünyasını imar etmesiyle başlamaktadır. Gönüller de ancak doğru bir inanç ile imar edilebilir. Hiç kuşkusuz Din-i Mübin-i İslâm, inanç, ibadet ve ahlâkî erdemler başta olmak üzere ferdi ve içtimai her alanda sahip olduğu değerler manzumesiyle tüm zamanlarda bütün insanların huzur ve mutluluğunu temin edecek vasıflara sahip, medeniyetler oluşturacak yegâne dindir. İslâm medeniyeti, tabiatın dengesine zarar vermeden insanı insanca yaşatmayı gaye edinmiştir. Din-i Mübin-i İslâm'ın nasıl bir medeniyet kurduğuna, İslâm sayesinde insanların bedeviyetten hadariyyete nasıl yükseldiğine en büyük şahit, hiç şüphesiz tarihtir.

Hz. Peygamber (sas), Kur'an-ı Kerim'in ebedi rehberliğinde çok kısa bir zaman diliminde Yesrib Köyünü Medine-i Münevvere'ye dönüştürerek İslâm Medeniyetinin ilk nüvesini oluşturmuş, ilahi vahyi hayatla buluşturmuş, buradan hareketle Müslümanlar tarih boyunca farklı coğrafyalarda pek çok medeniyet kurmuşlardır. Hicaz, Afrika, Endülüs, Maveraünnehir, Hint, Şam, Anadolu İslâm Medeniyetleri, Müslümanların kurduğu başlıca medeniyetlerdir. İslâm Medeniyet tarihinde Medine gibi medeniyet kuran şehirler yanında Şam, Bağdat, İsfahan, Semerkant gibi medeniyetlerin kurduğu şehirler, Kudüs ve İstanbul gibi İslâm medeniyetinin dönüştürdüğü şehirler, Gırnata ve Toledo gibi İslâm medeniyetinin dönüştürdüğü ancak bugün yitik olan mahzun şehirler vardır.

Müslümanlar, 8 asır boyunca hâkim oldukları Endülüs'te muhteşem bir medeniyet oluşturmuşlardır. İbn Rüşd, İbn Hazm, İbn Münkedir, İbn Haldun, Şâtıbî, Ebû Hayyan, Kâdî İyâz ve bunlar gibi daha niceleri Endülüs'te yetişmiştir. Bir zamanlar Endülüs, dünyanın her tarafından insanların ilim tahsili için çocuklarını gönderme yarışına girdikleri coğrafya olmuştur. Endülüs, modern Batı uygarlığının oluşumuna da ciddi katkılar sunmuştur. Ancak

Endülüs İslâm Medeniyeti, çok acıklı bir şekilde tarumar edilmiştir. Bugün Endülüs, acı hatıralarla doludur.

Endülüs'te inşa edilen bu medeniyetin bir benzeri Maveraünnehir'de kurulmuştur. İlk Müslümanlar Amuderya'yı, Siriderya'yı aşarak Fergana Vadisi'ne İslam'ın rahmet mesajlarını ulaştırmışlar ve burada muhteşem bir medeniyet inşa etmişlerdir. Maveraünnehir'de İbn Sina, Uluğ Bey, İmam Maturîdî, İmam Serahsi, Buhari, Müslim, Ebu Davut, Ahmed Yesevi, Şah-ı Nakşibendî ve İslâm medeniyetinin yüz akı daha nice büyük şahsiyetler yetişmiştir. Bugün Maveraünnehir, yeniden ayağa kalkmayı beklemektedir.

Aynı şekilde tasavvuf yoluyla İslamiyet'in yayıldığı Afrika Kıtası'nda da Müslümanlar, büyük bir medeniyet kurmuş, Mısır, Sudan, Libya, Cezayir, Fas, Tunus, Etiyopya (Habeşistan), Somali, Tinbüktü başta olmak üzere Afrika Kıtasında nice medeniyet merkezleri inşa etmişlerdir. Ancak maalesef Afrika İslâm medeniyeti, son 2-3 asırdır devam eden sömürgeleştirme faaliyetleri neticesinde yok olmakla karşı karşıya gelmiştir.

Tarih boyunca İmam-ı Rabbani, Şah Veliyyullah Dihlevî, Süleyman Nedvî, Şemsülhak Âzimâbâdî, Abdurrahman Mübârekpûrî, Abdülhay el-Leknevî, Şiblî Nu'mânî gibi pek çok büyük şahsiyet yetiştirmiş olan Hint İslâm Medeniyeti de son iki-üç asırdır, büyük kriz ve sorunlarla yüz yüze gelmiştir.

Üzülerek ifade edelim ki, dünyanın farklı coğrafyalarında çok büyük medeniyetler kuran Müslümanlar, bugün tarihin en zorlu süreçlerinden birini yaşamakta, İslâm'ın genleriyle ve Müslüman coğrafyanın fay hatlarıyla oynamak istenmektedir.

Tarihin pek çok döneminde olduğu gibi son birkaç asırdır en büyük acılar yine İslâm coğrafyasında yaşanmaktadır. Bunda Müslümanların cehalet ve tefrika hastalığına mübtela olmaları yanında, İslâm medeniyetinin tarih sahnesine yeniden çıkmasını engelleme teşebbüslerinin payı da asla unutulmamalıdır.

Günümüzde Ortadoğu'da tırmandırılan mezhep çatışmaları, halkların meşru taleplerinin kabul görmemesi neticesinde yaşanan şiddet, kaos ve savaş ortamı, özellikle Bilad-ı Şam ve Bilad-ı Bağdat'a mührünü vurmuş olan İslâm medeniyetini yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmiştir.

İnancımız ve umudumuz odur ki, Müslümanlar tarihte olduğu gibi bugün de bu büyük krizleri aşacaklar, İslâm medeniyetini yeniden ihya edeceklerdir. Yeter ki İslâm medeniyetinin geri kalmasına sebep olan unsurları doğru bir şekilde tahlil edip özeleştirme yapabilsinler. Yitik medeniyetlerimizi yeniden keşfedebilsinler. Âlem tasavvuru ve değerler sistemi ile ilgili

bütüncül bir medeniyet tasavvurunda ortak bir mutabakata varabilsinler. Ortak mutabakatı güçlü bir iradeye dönüştürebilsinler. En önemlisi taklit hastalığına kapılmadan, ana yapıyı bozmadan, günümüz şartlarını iyi okuyarak, sabiteleri ve değişkenleri dikkate alarak, İslâm medeniyetini tüm dünyaya yeniden takdim edip gösterebilsinler. Bunu yaparken de ihlas ve samimiyeti, din gününde hesap verileceği bilincini asla göz ardı etmesinler.

*Diyanet Aylık Dergi, sayı 302